

บ้านสามขา

บ้านสามขาเป็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการจัดการหนี้สินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ความสำเร็จของชุมชนเริ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ชาวบ้านมีแต่หนี้สินไม่มีการเก็บออมจึงเกิดการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ของหมู่บ้าน และในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ดร.เสรี พงศ์พิศ จากมูลนิธิหมู่บ้าน เข้ามาช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยงในการจัดทำแผนแม่บทของหมู่บ้าน มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน เน้นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารพื้นถิ่น โดยอาศัยหลักการพึ่งพาตนเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า บ้านสามขาประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแผนแม่บทของหมู่บ้านที่วางไว้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านแห่งแรกในภาคเหนือที่ทำได้สำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหานี้สินได้ และมีการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี ตลอดจนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต แต่ปัญหาเรื่องความแห้งแล้งและปัญหาไฟป่ายังคงมีอยู่ ถึงแม้หมู่บ้านจะได้รับพระราชทานอ่างเก็บน้ำห้วยอิง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ อ่างเก็บน้ำกลายเป็นอ่างเก็บดินทราย เนื่องจากในฤดูน้ำหลาก น้ำได้นำเอาเศษตะกอนมาทับถมบริเวณก้นอ่าง เมื่อนานหลายปีจึงทำให้อ่างตื้นเขินจนไม่มีน้ำกักเก็บไว้

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ แกนนำชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้นำความรู้จากการศึกษาดูงานมาทดลองแก้ไขปัญหามันหมู่บ้าน ในปีต่อมาได้เริ่มทำฝายชะลอน้ำ โดยกำหนดเขตพื้นที่ป่าออกเป็น ๓ โซน ได้แก่

ป่าโซน ก เป็นเขตป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีพื้นที่ ๑๒,๐๐๐ ไร่ โดยครอบคลุมพื้นที่ห้วยสามขา ห้วยแม่อิง ห้วยหาด และห้วยกันจัว ป่าโซนนี้ห้ามตัดไม้ทุกชนิด

ป่าโซน ข เป็นเขตป่าที่อนุญาตให้ตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนได้ตามความเหมาะสม มีพื้นที่ ๒,๘๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ม่อนดอยเปียง ม่อนกันจัว และห้วยป่ากุด

ป่าโซน ค เป็นพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนา สามารถใช้ไม้ทำฟืนได้ มีพื้นที่ ๓๐๐ ไร่เศษ ครอบคลุมบริเวณสันห้วยโป่ง ห้วยต่อ ห้วยโทกแฮด และห้วยป่าดำ

การสร้างฝายของชาวบ้านเริ่มจากการสำรวจสภาพป่า ตามน้ำ ทางน้ำ และได้ข้อสรุปว่า จะต้องทำฝายในลักษณะ “ฝายไส้ไก่” ซึ่งเป็นฝายขนาดเล็กสร้างตามลำห้วยต่างๆ ตั้งแต่บนยอดเขาลงมาจนถึงลำน้ำสายใหญ่ เพื่อเป็นการชะลอแรงน้ำและช่วยดักตะกอนไม่ให้ไหลลงมาในลำน้ำสายใหญ่ การสร้างฝายชะลอน้ำ

ยังเป็นการสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผืนป่า โดยเป็นการป้องกันไฟป่าได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์หยุดเผาป่าควบคู่กันไปด้วย จากพลังการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง จึงทำให้ป่าไม้บ้านสามขากลับสภาพคืนความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ส่งผลให้มีน้ำใสสะอาดไหลตามลำห้วยตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ